

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om Rättstjänstverket och till vissa lagar som har samband med den

Ärende

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om Rättstjänstverket och till vissa lagar som har samband med den (RP 30/2023 rd).

Beredning i utskott

Utskottets betänkande: Lagutskottet (LaUB 4/2023 rd).

Beslut

Riksdagen har antagit följande lagar:

Lag

om Rättstjänstverket

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Rättstjänstverkets uppgifter och organisation

1 §

Rättstjänstverket

Rättstjänstverket ordnar tjänster inom offentlig rättshjälp, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning samt allmän intressebevakning. Verket finns inom justitieministeriets förvaltningsområde och dess verksamhetsområde omfattar hela landet.

Vid Rättstjänstverket finns en centralförvaltning samt rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer.

Riksdagens svar RSV 33/2023 rd

2 §

Rättstjänstverkets uppgifter

Rättstjänstverket ska se till att

1) de tjänster som rättshjälpsbyråerna ska tillhandahålla enligt rättshjälpslagen (257/2002) och annan lag tillhandahålls jämligt i hela landet,

2) det tillhandahålls tillräckligt med intressebevakningstjänster för intressebevakaruppdrag enligt lagen om förmyndarverksamhet (442/1999),

3) de tjänster som avses i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning (813/2017) tillhandahålls jämligt i hela landet.

Verket ska dessutom sörja för att det ekonomiska kunnandet utvecklas och sköta andra uppgifter som avtalas med justitieministeriet.

3 §

Produktion av tjänster

Vid Rättstjänstverket produceras rättshjälptjänster och tjänster inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning av rättshjälpsbyråerna och allmänna intressebevakningstjänster av intressebevakningsbyråerna. I landskapet Åland produceras de nämnda tjänsterna av Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå. Rättstjänstverket kan också ordna tjänster genom att skaffa dem av andra tjänsteproducenter i enlighet med 5 kap.

Bestämmelser om antalet rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer samt om namnen på och områdena för byråerna utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelser om verkets verksamhetsställen utfärdas genom förordning av justitieministeriet.

4 §

Ledning

Chef för Rättstjänstverket är generaldirektören, som utnämns av statsrådet. Generaldirektören svarar för utvecklingen av myndighetens verksamhet och för verksamhetens resultat.

En rättshjälpsbyrå leds av ett ledande offentligt rättsbiträde och en intressebevakningsbyrå av en ledande allmän intressebevakare. Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå leds av ett ledande offentligt rättsbiträde.

5 §

Beslutanderätt

Generaldirektören utnämner Rättstjänstverkets personal och avgör de ärenden som hör till myndigheten, om inte något annat föreskrivs. I verkets arbetsordning kan det bestämmas att ärenden som hör till generaldirektörens beslutanderätt ska avgöras av någon annan tjänsteman.

Riksdagens svar RSV 33/2023 rd

6 §

Arbetsordning

Generaldirektören utfärdar Rättstjänstverkets arbetsordning. Arbetsordningen ska innehålla närmare bestämmelser om åtminstone verkets organisation, beredningen och avgörandet av ärenden samt ordnandet av förvaltningen, verksamheten och arbetet vid verket.

7 §

Styrning av Rättstjänstverket

Den allmänna styrningen av och tillsynen över Rättstjänstverkets verksamhet ankommer på justitieministeriet.

8 §

Centralförvaltningens uppgifter

Rättstjänstverkets centralförvaltning har till uppgift att sköta utvecklingen av Rättstjänstverket samt verkets förvaltning och stödtjänster.

9 §

Tjänster vid Rättstjänstverket

Rättstjänstverkets centralförvaltning har en generaldirektör och ett behövligt antal andra anställda.

Vid rättshjälpsbyråerna ska det finnas ett ledande offentligt rättsbiträde samt ett behövligt antal andra offentliga rättsbiträden, ekonomi- och skuldrådgivare och övrig personal. Vid intressebevakningsbyråerna ska det finnas en ledande allmän intressebevakare samt ett behövligt antal andra allmänna intressebevakare och övrig personal. Vid Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå ska det finnas ett ledande offentligt rättsbiträde och ett behövligt antal andra anställda.

Bestämmelser om behörighetsvillkoren för offentliga rättsbiträden, ekonomi- och skuldrådgivare samt allmänna intressebevakare utfärdas genom förordning av statsrådet.

Riksdagens svar RSv 33/2023 rd

2 kap.

Offentlig rättshjälp

10 §

Tillsyn över offentliga rättsbiträden

De offentliga rättsbiträdena ska hederligt och samvetsgrant utföra de uppgifter som anförtrotts dem samt iaktta god advokatsed i alla sina uppdrag.

Vad som i 6, 6 a, 7, 7 a—7 d och 7 g—7 k § i lagen om advokater (496/1958) föreskrivs om tillsyn över advokater och i 10 § i den lagen om advokatens rätt att söka ändring i ett beslut i ett tillsynsärendet och om behandlingen vid sådant ändringssökande tillämpas också på offentliga rättsbiträden.

11 §

Annan verksamhet som bedrivs av offentliga rättsbiträden

Ett offentligt rättsbiträde får inte vara delägare, bolagsman eller medlem i ett bolag eller någon annan sammanslutning som bedriver advokatverksamhet. Rättsbiträdet får inte heller ha någon annan sådan avlönad befattning som inverkar menligt på uppgiften som rättsbiträde och som biträdet har rätt att avsäga sig.

12 §

Andra än i rättshjälpslagen avsedda klienter

Rättshjälpsbyrån får ge juridisk hjälp även till andra än dem som är berättigade till rättshjälp enligt rättshjälpslagen, om det finns grundad anledning till detta med tanke på den som ansöker om tjänster eller för att rättshjälpsverksamheten ska kunna ordnas på behörigt sätt. Då tas det för tjänsterna ut en ersättning som motsvarar ett genomsnittligt advokatarvode på orten. Biträdandet av klienter som avses i denna paragraf får inte hindra tillhandahållandet av tjänster enligt rättshjälpslagen.

13 §

Jäv för offentliga rättsbiträden

I fråga om jäv för offentliga rättsbiträden gäller vad som föreskrivs om jäv för advokater.

Offentliga rättsbiträden som arbetar vid olika rättshjälpsbyråer vid verket får biträda motparter, om de inte är jäviga i det enskilda fallet.

Riksdagens svar RSV 33/2023 rd

14 §

Hänvisande av rättshjälpsökanden i specialfall

En rättshjälpsökande ska hänvisas till en annan rättshjälpsbyrå eller till ett privat biträde, om

- 1) det offentliga rättsbiträdet är jävigt i ärendet,
- 2) de offentliga rättsbiträdena vid den rättshjälpsbyrå till vilken sökanden har vänt sig inte på grund av sin arbetssituation kan sköta ett brådskande ärende,
- 3) det inte råder ömsesidigt förtroende mellan det offentliga rättsbiträdet och den som begär rättshjälp,
- 4) den rättshjälpsbyrå till vilken sökanden har vänt sig inte kan tillhandahålla tjänster på sökandens eget språk, finska eller svenska,
- 5) det finns någon annan än i 1—4 punkten avsedd grundad anledning till detta.

I andra ärenden än sådana som behandlas i domstol ska sökanden i de situationer som avses i 1 mom. hänvisas till en annan rättshjälpsbyrå, om den närmaste rättshjälpsbyrå finns inom ett avstånd som kan anses vara rimligt för uträttande av ärenden. I annat fall hänvisas sökanden till ett privat biträde.

15 §

Rättsbiträdenas beslutanderätt

Ledande offentliga rättsbiträdet eller ett offentligt rättsbiträde avgör de ärenden som med stöd av rättshjälpslagen ska avgöras vid rättshjälpsbyrån. Ledande offentliga rättsbiträdet kan skriftligen förordna en annan tjänsteman att avgöra rättshjälpsansökningar i klara fall. Om avgörandet av ansökan lämnar rum för tolkning, ska ansökan lämnas över till ett offentligt rättsbiträde för avgörande.

Ledande offentliga rättsbiträdet fattar beslut om framställande av en i 10 § 2 mom. i rättshjälpslagen avsedd begäran hos ett penninginstitut. Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

16 §

Handräckning till utländska myndigheter

Rättshjälpsbyrån bestyrker i fråga om i Finland bosatta personer de uppgifter om inkomst och förmögenhet som behövs för rättshjälpsansökningar till Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och till Europeiska unionens domstol. De offentliga rättsbiträdena kan avgiftsfritt ge utländska rättshjälpsmyndigheter handräckning.

Riksdagens svar RSV 33/2023 rd

3 kap.

Ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning

17 §

Rätt att vara rättegångsombud

En ekonomi- och skuldrådgivare som uppfyller behörighetsvillkoren i den i 9 § 3 mom. avsedda förordningen av statsrådet och i 15 kap. 2 § 4 mom. i rättegångsbalken får vara verksam som rättegångsombud eller rättegångsbiträde i ärenden som har anknytning till skuldsanering.

Vad som i 10 § 2 mom. föreskrivs om advokatföreningens tillsyn ska inte tillämpas på ekonomi- och skuldrådgivningsuppgifter som sköts vid rättshjälpsbyråerna, om den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen ges av någon annan än ett offentligt rättsbiträde.

18 §

Rätt till information

Ekonomi- och skuldrådgivare samt personer som biträder dem har trots sekretessbestämmelserna rätt att avgiftsfritt av Folkpensionsanstalten, Utsökningsverket och Skatteförvaltningen få information som är nödvändig för skötseln av de uppgifter som anges i 1 § 1 mom. 2—4 punkten i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.

Ekonomi- och skuldrådgivare samt personer som biträder dem har dessutom, trots sekretessbestämmelserna, rätt att avgiftsfritt av andra myndigheter, företag och sammanslutningar få information som är nödvändig för skötseln av de uppgifter som anges i 1 § 1 mom. 2—4 punkten i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.

Ekonomi- och skuldrådgivare samt personer som biträder dem har rätt att inhämta de uppgifter som avses i 2 mom. endast om klienten har gett sitt samtycke till detta. Bestämmelser om villkoren för samtycke finns i artikel 7 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

19 §

Jäv

En ekonomi- och skuldrådgivare vid en rättshjälpsbyrå är jävig att råda och representera sin klient, om klientens borgenär eller någon som annars kan betraktas som klientens motpart är huvudman för ett offentligt rättsbiträde vid samma byrå.

Riksdagens svar RSV 33/2023 rd

20 §

Rättsbiträdens rätt att sköta ekonomi- och skuldrådgivares uppgifter

Ett offentligt rättsbiträde vid en rättshjälpsbyrå kan sköta ekonomi- och skuldrådgivarens uppgifter trots vad som i rättshjälpslagen föreskrivs om förutsättningarna för rättshjälp.

4 kap.

Allmän intressebevakning

21 §

Allmänna intressebevakare

På allmänna intressebevakare tillämpas bestämmelserna om intressebevakare i lagen om förmyndarverksamhet, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

22 §

Förordnande av en allmän intressebevakare till ett uppdrag

Till ett intressebevakningsuppdrag förordnas en allmän intressebevakare vid Rättstjänstverket. Förordnandet sänds till intressebevakningsbyrån i det område där huvudmannen har sin hemkommun eller till den tjänsteproducent enligt 5 kap. som Rättstjänstverket uppger. Om huvudmannen inte har hemkommun i Finland, sänds förordnandet till den intressebevakningsbyrå som anges genom förordning av statsrådet.

Om alla allmänna intressebevakare vid intressebevakningsbyrån är jäviga att ta emot intressebevakningsuppdraget, ska intressebevakningsbyrån överföra uppdraget till den intressebevakningsbyrå som anges genom förordning av statsrådet. Om alla intressebevakare hos en tjänsteproducent som avses i 5 kap. är jäviga eller om det uppenbart strider mot avtalet att ta emot intressebevakningsuppdraget, ska tjänsteproducenten överföra uppdraget till intressebevakningsbyrån i det område där huvudmannen har sin hemkommun.

Om det behövs med tanke på huvudmannens bostadsort, tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna eller något annat viktigt intresse, kan intressebevakningsbyrån också begära att en annan än en i 1 eller 2 mom. avsedd intressebevakningsbyrå tar emot uppdraget som intressebevakare.

Tjänsteproducenten beslutar vilken tjänst eller vilket uppdrag som allmän intressebevakare som förordnandet ska gälla. Tjänsteproducenten ska utan dröjsmål meddela förmyndarmyndigheten och huvudmannen om att förordnandet tagits emot och om ändringar i tjänsteproducentens beslut. Dessutom ska intressebevakarens titel och ordningsnummer meddelas.

Vad som i 5 § i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om givande av samtycke tillämpas inte på förordnande av allmänna intressebevakare.

Om ett intressebevakningsuppdrag överförs från en allmän intressebevakare till en annan allmän intressebevakare hos en i 5 kap. avsedd tjänsteproducent eller från en allmän intressebevakare vid en intressebevakningsbyrå till en allmän intressebevakare vid en annan intressebevak-

Riksdagens svar RSV 33/2023 rd

ningsbyrå, ska bestämmelserna om lämnande av egendomsförteckning i 48 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet och om slutredovisning i 52 § i den lagen inte tillämpas.

23 §

Jäv för allmänna intressebevakare

En allmän intressebevakare är jävig att företräda huvudmannen, om intressebevakaren själv har företrätt motparten i samma ärende eller i ett annat ärende där de omständigheter som kommit fram kan ha betydelse i ärendet. En allmän intressebevakare kan företräda sin huvudman, även om motparten företräds av en annan allmän intressebevakare som är anställd hos samma tjänsteproducent.

I fråga om jäv för allmänna intressebevakare tillämpas dessutom vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om jäv för intressebevakare.

24 §

Rätt till arvode

När intressebevakaren är en allmän intressebevakare är det den i vars tjänst intressebevakaren är som har rätt till arvode och ersättning av huvudmannens medel enligt 44 § i lagen om förmyndarverksamhet.

25 §

Rätt till information

I fråga om rätten för allmänna intressebevakare och för personal som biträder dem att få information om huvudmannen tillämpas vad som i 89 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om intressebevakare.

5 kap.

Anskaffning av tjänster av andra tjänsteproducenter

26 §

Avtal om produktion av tjänster

Rättstjänstverket kan köpa rättshjälpstjänster, tjänster inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning samt intressebevakningstjänster, om detta behövs med hänsyn till den regionala tillgången på sådana tjänster eller av någon annan anledning. Tjänster får köpas endast hos sådana producenter som har tillräckligt kunnande och tillräckliga resurser för uppdraget och vars övriga uppgifter eller vars verksamhet med avseende på dess art och syfte inte äventyrar en opartisk och korrekt skötsel av tjänsten.

Riksdagens svar RSv 33/2023 rd

Verket ska med en tjänsteproducent som avses i 1 mom. ingå avtal om produktionen av tjänsterna. Avtalet får ingås på viss tid eller tills vidare.

Avtalstvister ska behandlas som förvaltningstvistemål i förvaltningsdomstolen. Bestämmelser om förfarandet i förvaltningstvistemål finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

27 §

Tjänsteproducentens ansvar

Bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar tillämpas på dem som är anställda hos tjänsteproducenten när de sköter i denna lag avsedda uppdrag som gäller rättshjälp, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning eller allmän intressebevakning. Bestämmelser om skadeståndsskyldighet finns i skadeståndslagen (412/1974).

En i detta kapitel avsedd tjänsteproducent får avböja ett intressebevakningsuppdrag, om det är uppenbart att det skulle strida mot avtalet om produktion av tjänster att ta emot uppdraget.

Rättstjänstverket ska på begäran gottgöra en i 26 § 1 mom. avsedd producents huvudman det mervärdesskattebelopp som eventuellt ingår i ett arvode.

28 §

Lämnande av uppgifter och tystnadsplikt

En i 26 § 1 mom. avsedd tjänsteproducent är skyldig att lämna Rättstjänstverket de uppgifter om verksamheten som behövs för övervakningen av att avtalet följs.

På tystnadsplikten för producenter av intressebevakningstjänster tillämpas vad som i 92 § i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om tystnadsplikt för intressebevakare.

6 kap.

Särskilda bestämmelser

29 §

Lämnande av handräckning

Offentliga rättsbiträden, allmänna intressebevakare samt ekonomi- och skuldrådgivare ska på begäran lämna varandra handräckning.

30 §

Handläggning av skadeståndsärenden

Bestämmelser om handläggning av skadeståndsärenden som gäller Rättstjänstverket finns i lagen om statens skadeståndsverksamhet (978/2014).

Riksdagens svar RSv 33/2023 rd

7 kap.

Ikraftträdande

31 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs lagen om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt (477/2016).

En hänvisning i någon annan lag eller förordning till statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt avser efter ikraftträdandet av denna lag Rättstjänstverket.

32 §

Övergångsbestämmelser som gäller avtal, förbindelser och anhängiga ärenden

De ärenden inom de ansvarsområden som överförs till Rättstjänstverket som är anhängiga i statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt och vid justitieministeriet, ingångna avtal och förbindelser inom dessa ansvarsområden samt de rättigheter och skyldigheter som följer av dem övergår vid ikraftträdandet av denna lag på Rättstjänstverket, om inte annat följer av innehållet i avtalen eller förbindelserna.

33 §

Övergångsbestämmelser som gäller personalens ställning

Bestämmelser om personalens ställning finns i 5 a—5 c § i statstjänstemannalagen (750/1994).

Före ikraftträdandet av denna lag kan justitieministeriet vid ministeriet inrätta tjänsten som generaldirektör för Rättstjänstverket. Denna tjänst övergår till Rättstjänstverket vid ikraftträdandet av denna lag. Före ikraftträdandet av denna lag kan justitieministeriet dessutom vid behov inrätta de tjänster som är nödvändiga för att verket ska kunna inleda sin verksamhet och utnämna tjänstemännen när tjänsterna första gången tillsätts.

34 §

Övergångsbestämmelser som gäller behörighetsvillkor

Den som vid ikraftträdandet av denna lag är utnämnd till en tjänst som överförs från statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt och justitieministeriet till Rättstjänstverket är fortfarande behörig för den tjänsten.

Riksdagens svar RSV 33/2023 rd

35 §

Övergångsbestämmelser som gäller ändringssökande

Ändring i ett beslut som har fattats före ikraftträdandet av denna lag söks enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

På behandlingen vid ändringssökande av ärenden som är anhängiga vid en domstol vid ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Om en domstol upphäver ett beslut som har fattats före ikraftträdandet av denna lag och återförvisar ärendet att i dess helhet behandlas på nytt, ska ärendet behandlas och avgöras i enlighet med denna lag.

Lag

om ändring av lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning (813/2017) 2 och 4—10 §, av dem 5 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 876/2020, samt
fogas till lagen en ny 1 a § som följer:

1 a §

Ordnande av ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning

Bestämmelser om ordnande av ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning finns i lagen om Rättstjänstverket (/).

Denna lag träder i kraft den

20 .

Lag

om ändring av 8 och 10 § i rättshjälpslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättshjälpslagen (257/2002) 8 § 1 mom. och 10 § 3 mom. som följer:

Riksdagens svar RSV 33/2023 rd

8 §

Biträde

Rättshjälpen lämnas av ett offentligt rättsbiträde. I domstolsärenden kan till biträde dock också förordnas ett privat biträde som har gett sitt samtycke till uppdraget. Ett privat biträde kan dessutom förordnas i de situationer som avses i 14 § i lagen om Rättstjänstverket (/).

10 §

Ansökan om rättshjälp

Rättshjälpsbyrån har dessutom trots sekretessbestämmelserna rätt att avgiftsfritt av Migrationsverket få de uppgifter som är nödvändiga för behandlingen av ansökningar om rättshjälp som gäller internationellt skydd enligt utlänningslagen (301/2004).

Denna lag träder i kraft den

20 .

Lag

om ändring av 2 § i samiska språklagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i samiska språklagen (1086/2003) 2 § 1 mom. 7 punkten, sådan den lyder i lag 647/2021, som följer:

2 §

Lagens tillämpningsområde

De myndigheter som denna lag tillämpas på är

7) Rättstjänstverket, Utsökningsverket, Skatteförvaltningen, Folkpensionsanstalten, Lantmäteriverket, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata och Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt,

Denna lag träder i kraft den

20 .

Riksdagens svar RSv 33/2023 rd

Helsingfors 24.11.2023

På riksdagens vägnar

talman

generalsekreterare